

Staten-Generaal van het middenveld

Kroniek van een onverwacht succes
(Deel 1)

Ann Demeulemeester

In twee bijdragen willen we het ontstaan, het verloop en de resultaten van de Staten-Generaal van het middenveld in kaart brengen. Bij de aanvang kon niemand vermoeden dat dit samenwerkingsinitiatief van middenveldorganisaties zich zo intensief zou ontwikkelen en zoveel weerklank zou vinden. Op 25 maart 2002 werd de Staten-Generaal publiek gelanceerd. In juli 2004 kon die bekomen dat het belangrijkste programmapunt uit zijn memorandum - een charter over samenwerking tussen overheid en middenveld en over participatie - in het Vlaamse regeerakkoord werd opgenomen.

Met de beschrijving van het hele proces hopen wij inzage te geven in de factoren die dit netwerk tot een succes maken. Een van de belangrijkste kenmerken is in elk geval de snelle en vlotte communicatie tussen alle leden (in hoofdzaak koepelorganisaties) van de kerngroep. Een communicatie die louter langs elektronische weg verloopt. Deze en volgende bijdrage zijn dan ook bedoeld om dit communicatieproces vast te leggen als referentiepunt voor de toekomst.

HOE HET BEGON

Wat velen vreesden met betrekking tot de positie van het middenveld, werd van bij het aantreden van de vorige, paarse, regeringen

bewaarheid. De verschillende politieke partijen vonden elkaar, weliswaar om uiteenlopende motieven, in het terugdringen van de invloed van de middenveldorganisaties. Het regeerakkoord en de beleidsbrieven voerden het begrip 'primaat van de politiek' in. Hiervoor speelde men leentjebuurt bij de Nederlandse politici die de uitdrukking hanteerden in de zin van verminderen van de invloed van de ambtenaren en het overheidsapparaat ten voordele van de politici. In Vlaanderen en op federaal niveau werd dit echter het motto om de belangengroepen - zelden of nooit gebruikte de vorige regering in haar teksten een andere, meer neutrale term ten aanzien van het middenveld - te verwijderen uit de beleidsprocedures en beslissingscentra. Participatie en informatie wou men rechtstreeks afhandelen met de individuele burger: die werd gezien als klant aan wie een goede dienstverlening wordt verstrekt, en niet als actor. Deskundig advies wou men enkel zoeken bij onafhankelijke deskundigen: daarmee bleek men professoren, bedrijfsleiders, *consultancy*bureaus en allereerst ingehuurd studie bureaus te bedoelen. Met 'Beter Bestuurlijk Beleid' stond een pro-

Ann Demeulemeester is algemeen-secretaris van het ACW. Zij zit de kerngroep van de Staten-Generaal van het middenveld voor.

ject in de steigers om het zorgvuldig opgebouwde advies- en overlegstelsel in Vlaanderen af te bouwen en te vervangen door internetconsultaties (cf. Kleurrijk Vlaanderen) en raden van experts. Onafhankelijke overheidsinstellingen zoals Kind en Gezin met hun participatieve bestuursorganen moesten opnieuw sterker politiek aangestuurd kunnen worden en daarom werden hun raden van bestuur gewipt.

Het ACW zag dat het geleverde werk van de voorgaande jaren om het middenveld te versterken bedreigd werd. In 2001 startte het een campagne 'Wij geven graag stem aan de samenleving': een constructieve boodschap over de kracht en de zinvolheid van het verenigingsleven, van sociale organisaties, van het vrijwilligersengagement. Het was een oproep tot de overheid voor echt partnerschap met het middenveld: een vraag voor erkenning, ondersteuning en echte inspraak.

Onderdeel van de campagne was de idee om een rondetafelconferentie te organiseren met zoveel mogelijk middenveldorganisaties en om daarin als ACW het voortouw te nemen. Opzet: het gesprek tot stand brengen tussen de diverse sociale organisaties om na te denken over de opdrachten en de actuele uitdagingen voor het middenveld en, vooral, tot uitwisseling komen van strategieën en goede praktijkvoorbeelden. Waarom achtte het ACW-bestuur dergelijk initiatief nodig? Allianties en netwerking op het middenveld zijn noodzakelijk. Het vergroot de slagkracht en de impact. Het ACW had op dat ogenblik positieve ervaringen opgedaan met thematische allianties, zoals het overleg in het kader van

de anders-globalisering, de kinderrechten-coalitie, het platform studietoelagen, campagnes met Welzijnszorg en andere. Het ACW wilde de basis creëren voor een strategische en systematische aanpak van samenwerking op het middenveld. Het uitwisselen van *knowhow* en inzichten was tevens bedoeld om het middenveld, en bij afgeleide ook het ACW, sterker te positioneren in een omgeving waar het belang van sociaal kapitaal en van actieve participatie minder vanzelfsprekend is, zowel maatschappelijk als politiek.

Het initiatief moest dus breed gedragen kunnen worden. Dit betekende dat van in het begin een pluralistische kerngroep, bestaande uit een beperkt aantal grote organisaties, de rondetafelconferentie zou moeten voorbereiden en trekken. Het zou dus geen ACW-label dragen, maar naar buiten gebracht worden als een samenwerkingsinitiatief van de middenveldorganisaties.

De eerste aangesproken partner voor deze kerngroep was de Gezinsbond. Daar leefde toen de idee om een breed gedragen initiatief op te zetten rond het belang van sociale samenhang. Met hen werd het voorstel uitgediept. De overige gecontacteerde partners - Bond Beter Leefmilieu (BBL: koepel van de milieu- en natuurverenigingen), 11.11.11 (koepel van de Noord-Zuidbeweging) en Mark Elchardus (gezaghebbend deskundige terzake én voorzitter van de Socialistische Mutualiteiten - gingen meteen in op de uitnodiging.⁽¹⁾

WARME START

De eerste bijeenkomst van deze kleine kerngroep vond plaats op 21 februari 2002 bij

Ann Demeulemeester

In 2001 startte het ACW de campagne 'Wij geven graag stem aan de samenleving': een constructieve boodschap over de kracht en de zinvolheid van het verenigingsleven.

”

BBL. In amper twee uren waren we het eens over het opzet, de strategie en de initiatieven die op korte termijn zouden genomen worden. Eenieder voelde de noodzaak om een samenwerking tot stand te brengen op het middenveld zelf. Werken aan betere voorwaarden om als middenveld de opdrachten naar behoren in te vullen, was het gemeenschappelijke vertrekpunt. Daarom kon de Staten-Generaal volgens de kerngroep niet beperkt worden tot een eenmalig gebeuren. De uitnodiging van het ACW om een rondetafelconferentie te organiseren werd toegesproken, maar meteen omgezet in de vraag om gezamenlijk een langerlopend samenwerkingsverband te creëren. Bedoeling was te komen tot meer strategische samenwerking op het middenveld en vooral tot meer gezamenlijk optreden in de media en ten aanzien van de politiek. Beslist werd om in het komende jaar een reeks van initiatieven op te zetten. Een soort van rondetafelconferentie zou er één van zijn. Aangezien de voorbereiding daarvan te lang zou duren en de kerngroep zo snel als mogelijk een signaal wou geven aan de politieke verantwoordelijken, werd de publieke start van de Staten-Generaal van het middenveld op korte termijn gepland.

Voor de werktitel 'Staten-Generaal' werd geen alternatief gevonden. Later bleek de term meteen ingeburgerd en snel breed bekend.

'De daad bij het woord voegen' of 'de koe bij de horens vatten': beide kunnen intussen doorgaan voor het motto van de Staten-Generaal. In tegenstelling tot veel andere platforms waar lange palavers en consultaties helaas een hoofdbestanddeel van de werkzaamheden uitmaken, wordt in de Staten-Generaal vooral gewerkt, afgesproken en uitgevoerd.

Toen de kerngroep een tweede keer samenkam, was die intussen uitgebreid met de drie vakbonden, de Jeugdraad, de FOV [de koepel van de organisaties voor volksontwikkeling (sociaal-culturele verenigingen)], het Minderhedencentrum⁽²⁾, de Christelijke Mutualiteit. Op tafel lag een ontwerpplatformtekst die een intentieverklaring bevatte en tegelijk een eerste actie inluide: de strijd voor een volwaardig Vlaams advies- en overlegstelsel. Op twee vergaderingen en via intensief e-mailverkeer werd het document gefinaliseerd.

We geven het hier integraal weer.

Het maatschappelijk middenveld is terug van (nooit) weggeweest. Onderzoek wijst uit dat het goed is dat mensen zich organiseren in onafhankelijke groepen. Het geeft vertrouwen in anderen en in de toekomst, maakt mensen verdraagzamer en meer solidair. Verenigingen en organisaties zijn oefenscholen voor de democratie én meerwaarden voor de samenleving zowel als voor de economie. Vanuit die verenigingen en organisaties vertrekken signalen naar de overheid. Maar het middenveld is meer dan een tussenstation. Het verbindt mensen, is het cement van de samenleving en maakt van de verbonden en georganiseerde mensen mondig burgers. Via het middenveld krijgen mensen de kans zich onafhankelijk op te stellen ten overstaan van markt en overheid. Sociaal kapitaal en actieve burgerparticipatie zijn politiek en maatschappelijk belangrijker dan ooit.

Allianties en netwerken van middenveldorganisaties zijn noodzakelijk. Zij vergroten de slagkracht en de impact. Daarom nemen een aantal middenveldorganisa-

ties het initiatief een Staten-Generaal van het middenveld samen te roepen. Deze Staten-Generaal, dit groot middenveldnetwerk, zal een reeks van initiatieven omvatten voor het komende jaar.

- Samen zal worden gezocht naar een omschrijving van de taak van het middenveld en van de ruimte die het middenveld nodig heeft om zijn democratische opdracht te kunnen vervullen.

- Binnen het netwerk zullen ook know-how en inzichten over ondermeer beleidsbeïnvloeding, beleidsadvisering en communicatie worden uitgewisseld.

- Er zal ook worden gestreefd naar meer strategische samenwerking op het middenveld ten aanzien van de Europese en internationale beleidsniveaus.

- Samen zal worden gezocht naar middelen om het democratische bereik van het middenveld te vergroten. Hierbij komen ondermeer achtergestelde groepen, allochtonen en niet-georganiseerden in het vizier.

De eerste bijeenkomst van de Staten-Generaal van het middenveld zal het werkplan voor het eerste jaar vastleggen.

De actuele uitdagingen voor het middenveld zijn groot. Terwijl de traditionele kritiek is verstomd, willen sommigen het middenveld in naam van 'het primaat van de politiek' naar de reservebank verwijzen. Daarom zal de Staten-Generaal meteen de aandacht richten op de voorgestelde hervorming van de Vlaamse adviesorganen. Het middenveld zal zijn standpunt over die hervorming bekendmaken en het beleid inzake advies, inspraak en participatie van zeer nabij opvolgen in de komende periode.

Standpunt over de hervorming van het Vlaamse adviesstelsel

De ervaring leert dat in sectoren waar middenveldorganisaties actief en betrokken zijn ook een kwalitatief beter beleid wordt gevoerd. Daarom is het van belang de middenveldorganisaties te (blijven) betrekken bij de beleidsvoorbereiding en de beleidsuitvoering. Zij stimuleren en inspireren het maatschappelijk debat met hun ervaring en expertise. De middenveldorganisaties wensen daarom ten volle mee te werken aan een regeling voor een transparant en doelmatig adviesstelsel inzake beleidsaangelegenheden.

- **STELLING 1. Ook vertegenwoordigers van middenveldorganisaties zijn deskundig**

Bij de advisering wil de Vlaamse regering duidelijk het onderscheid maken tussen vertegenwoordigers van middenveldorganisaties, enerzijds, en externe, onafhankelijke deskundigen, anderzijds. Dit doet uitschijnen dat vertegenwoordigers van middenveldorganisaties niet deskundig zouden zijn. Dit is een onaanvaardbare ontkenning van de jarenlange opgebouwde inhoudelijke en technische expertise, van de maatschappelijke deskundigheid om mensen te informeren, te betrekken, te sensibiliseren en van de ervaringsdeskundigheid van duizenden actieve vrijwilligers. De ervaring heeft aangetoond dat deskundigheid van het middenveld noodzakelijk is voor het democratisch opbouwen en bewaken van de kwaliteit van het beleid. Tal van mid-

denveldorganisaties hebben bovendien een geïntegreerde visie die over de grenzen van specifieke beleidsdomeinen heen reikt.

Middenveldorganisaties weten een evenwicht te creëren tussen deskundigheid en engagement. Een deskundige verliest zijn onafhankelijkheid niet omdat hij zich inzet voor zijn overtuigingen en dat samen met zijn medeburgers doet.

- STELLING 2. Middenveldorganisaties bouwen mee het draagvlak uit voor het beleid

Uit het middenveld afkomstige vertegenwoordigers in advies- en overlegorganen helpen mee het maatschappelijk draagvlak voor het beleid uitbouwen. Middenveldorganisaties brengen mensen samen, betrekken hen bij hun omgeving, doen mensen opkomen voor zichzelf en elkaar, slagen erin om mensen verantwoordelijkheid te laten opnemen. Dit geldt in het bijzonder voor vertegenwoordigers van representatieve organisaties die actief zijn rond een breed scala van maatschappelijke aandachtsvelden. Maar middenveldorganisaties geven ook stem aan de burgers, organiseren hen, komen op voor inspraak en betrokkenheid bij het beleid.

Een beleid dat berust op dialoog, op participatie en overleg is tenslotte een beter gedragen en meer kwalitatief beleid.

- STELLING 3. Erkenning van het belang van overleg tussen middenveldorganisaties, ook binnen adviesorganen

De middenveldorganisaties hechten

groot belang aan hun onderling overleg in het kader van beleidsadvisering. Advisering zonder overleg tussen de middenveldorganisaties zorgt voor een verarming van het maatschappelijk debat en van de uitgebrachte adviezen. Het is juist uit de confrontatie met de inzichten van vertegenwoordigers van uiteenlopende middenveldorganisaties, dat de maatschappelijke consequenties van mogelijke beleidsalternatieven duidelijk worden. Uit het overleg en de uitwisseling tussen de diverse actoren en invalshoeken kunnen immers consensus, gemeenschappelijke doelen en synergieën worden opgebouwd die de overheid niet kan bereiken in één op één contacten of via advisering door geïsoleerde deskundigen.

Waar de organisaties dit wensen, kunnen de adviesorganen ook formeel de overlegfunctie met de overheid opnemen. Dit vereist een duidelijke regeling over de verbintenissen en de gemaakte afspraken tussen overheid en representatieve organisaties.

- STELLING 4. Inperking van verplichte advisering niet aanvaardbaar

Advies en overleg zijn een noodzakelijke aanvulling en verrijking van de representatieve democratie omdat het parlementair debat door de adviezen wordt gevoed. Recht op inspraak houdt het recht in om advies te worden gevraagd bij belangrijke beleidsbeslissingen. Advisering moet juridisch afdwingbaar zijn, wil ze betekenisvol zijn. Advisering, die niet verplicht is maar afhangt van de goodwill van de betrokken minister, zal al te vaak leiden tot het buitenspel zetten

van middenveldorganisaties of tot opportunisme. Zo'n maatregel zou het maatschappelijk debat zeker verarmen. Zonder een procedure, die de bevoegdheden inzake advisering formeel vastlegt en waarborgt, kan geen sprake zijn van een volwaardig adviesstelsel. Na het advies is het aan de overheid om te beslissen. Het middenveld mag echter verwachten dat zijn argumenten serieus in overweging worden genomen en dat de overheid motiveert waarom zij desgevallend een ander standpunt inneemt.

- STELLING 5. Erkenning van representativiteit en ruimte voor nieuwe actoren op het middenveld

Middenveldorganisaties hebben representativiteit opgebouwd. Deze is gebaseerd op zelforganisatie van grote groepen burgers, werknemers, gezinnen... Zij verwachten van de overheid hiervoor erkenning. Een overheid die à la carte consulteert en regelmatig de representatieve organisaties buitenspel zet, ondergraaft deze democratische onderbouw. Deze opbouw en erkenning van representativiteit zijn evenzeer van belang voor groepen van burgers die zich organiseren rond nieuwe maatschappelijke behoeften en zorgen. Voor zover deze thema's ook een beleidsmatige vertaling (moeten) krijgen, moeten ook deze groepen bij de beleidsadvisering worden betrokken. De democratie heeft er immers alle belang bij dat zoveel mogelijk burgers uit het middenveld op het beleid kunnen inspreken.

Het totstandkomen van deze tekst verliep relatief vlot door de grote eensgezindheid over de meeste stellingen. De gevoeligheden in verband met de omschrijving van representativiteit van organisaties, de omgang met nieuwe spelers op het middenveld en de erkenning van de eigenheid van het sociale overleg konden goed opgevangen worden. De moeizame discussies over inspraak binnen bepaalde beleidsdomeinen - bijvoorbeeld de spanningen tussen milieuverenigingen en sociale partners - werden overstegen door een heldere stellingname over gemeenschappelijke basisprincipes. De specifieke problemen van het overleg tussen werkgevers en werknemers werden buiten beschouwing gelaten. Van bij het begin wenste men in de Staten-Generaal het middenveld zuiver te definiëren, zijnde vrije verenigingen van mensen/burgers onafhankelijk van markt of overheid. Later zou men genooddakt zijn dit duidelijker af te bakenen.

EERSTE PUBLIEK OFFENSIEF

De uitnodigingen voor 25 maart 2002 - startinitiatief van de Staten-Generaal van het middenveld in het Internationaal Huis te Brussel - vertrokken laat (6 maart) en louter elektronisch. Toch kwam een tachtigtal mensen opdagen uit alle mogelijke hoeken van het middenveld. Alle krantenartikels maakten melding van het uiteenlopende plimage van de aanwezige organisaties en verenigingen, gaande van de holebi-beweging, de seniorenorganisaties, over de voetgangersbeweging tot de wat meer klassieke grote sociale organisaties. Via de koepels bereikte de Staten-Generaal op dat moment al een honderdtal verenigingen uit diverse sectoren. Het afgekondigde primaat van de politiek had het hele middenveld wakker geschud. Sommige aanwezigen betreurden het niet rechtstreeks te

zijn uitgenodigd, zoals Unizo (vereniging van zelfstandigen), Viboso (opbouwwerk en buurtwerk), de *social-profit* (instellingen en voorzieningen), de amateuristische kunstbeoefening. In welke mate men zich tot deze organisaties evenals tot de sportverenigingen zou richten, bleef lange tijd voorwerp van gesprek en werd beslecht in de definitieve visietekst van 2003. Enkel sport- en artistieke verenigingen zouden de Staten-Generaal ver-voegen.

Het programma van 25 maart omvatte een inleiding van Mark Elchardus, een voorstel van werkprogramma, een toelichting bij het standpunt over het adviesstelsel, becommentarieerd door Bart Tommelein die minister Dewael vertegenwoordigde. Mark Elchardus' inleiding verscheen overigens in het aprilnummer 2002 van *De gids op maatschappelijk gebied*. Het antwoord van minister Dewael bevatte de typische liberale sneren naar het middenveld: kritiek op de verzuiling, op het cliëntélisme van de "grote organisaties als vakbonden en mutualiteiten" en het volgens hem ermee samenhangende "relatieve karakter van hun representativiteit". Verder ook kritiek op het gebrek aan directe betrokkenheid van de burger en op "de kwaliteit van de democratische besluitvorming" in de organisaties evenals op de enge belangenbehartiging en het "gebrek aan onafhankelijkheid". Weliswaar scherp verpakt had de boodschapper toch een aantal toezeggingen aan te kondigen: de samenstelling van de toekomstige adviesraden zou gebaseerd zijn op vertegenwoordiging van het maatschappelijk middenveld en onafhankelijke experts, de ontwerp-decreten zouden verplicht voor advies moeten voorgelegd worden, de minister zou moe-

Ann Demeulemeester

Het vrijwilligersforum (7 december 2003) heeft bewezen dat het middenveld klaar was voor een strategie van verdieping van de samenwerking.

”

ten motiveren bij afwijking van het advies én de betrokken raden zouden op eigen initiatief adviezen kunnen uitbrengen en dit ook over andere beleidsdomeinen.⁽³⁾ Alle (liberale) clichés over het middenveld werden tot ergernis van alle aanwezigen bevestigd, maar dat kon niet beletten dat er een licht over-

winningsgevoel was. Immers, door onze inspanningen was het oorspronkelijke beleidsplan over het adviesstelsel wezenlijk bijgestuurd in de richting die wij wensten. We beseften wel dat er nog een lange weg te gaan was, maar die leek vooral mogelijkheden te bevatten om de voorstellen nog sterker bij te sturen. Dat is uiteindelijk dankzij de bijdrage van het Vlaamse parlement gelukt.

DOORSTART

Een maand later kwam de kerngroep opnieuw samen, ditmaal in de kantoren van 11.11.11. De wisselende keuze van vergaderplaatsen – ACW, ABVV en de Gezinsbond kwamen ook aan de beurt – kenmerkt het zoekende karakter tijdens de aanvangsfase. Het is niet vanzelfsprekend met een dergelijk breed forum van organisaties voldoende vertrouwen en openheid te kunnen wekken. Ondanks de zeer grote verschillen slaagden we er met de Staten-Generaal in dit vertrouwen erg snel op te bouwen en te behouden. Uiteraard hangt dit samen met de missie van de Staten-Generaal: een gedeelde overtuiging over het belang van het middenveld en van betrokkenheid en participatie én een gedeelde analyse van de bedreigingen voor het middenveld. Maar er zijn ook andere factoren die zeker een rol hebben gespeeld. Zo was er bij de betrokken organisaties geen profileringsdrang, maar integendeel behoedzaamheid en

respect voor de eigenheid van de ander. Enkel beleidsverantwoordelijken namen deel aan de kerngroep: een teken van hun engagement en het belang dat ze eraan hechten. Een snellere en efficiëntere besluitvorming was het resultaat. Vanuit ACW is aangeboden het secretariaat waar te nemen. Later stelde NVSM (socialistische mutualiteiten) vergaderinfrastructuur ter beschikking. Beide organisaties staan tot nu in voor de praktische ondersteuning, een noodzakelijke voorwaarde voor continuïteit. Perscontacten worden beurtelings georganiseerd door de persdienst van één van de organisaties van de kerngroep.

Het oorspronkelijke idee van een rondetafelconferentie had de kerngroepleden meteen bekoord. Al in februari was het concept besproken. In april werd beslist om einde 2002 een reflectiedag te organiseren met een methode waarbij iedereen aan zijn trekken zou komen. Methodisch vormde Meanders, het denk- en overlegproces binnen 11.11.11, een belangrijke inspiratiebron. Thema's die zouden behandeld worden, waren: beleidsbeïnvloeding, communicatie en media, democratisch bereik. Het eerste thema sloeg op inspraak van het lokale niveau tot de Europese en internationale context. Het tweede thema omvatte zowel het zelf inzetten van de media (vormen van actievoeren) als het aanbod en de invloed van de media zelf. Het derde ging over meer mensen bereiken, diversiteit, maar ook e-democratie ontmaskeren.

Het was tijdens deze vergadering dat de idee rijpte om een gezamenlijke campagne rond een inhoudelijk thema op te zetten. Een reconstructie van het keuzeprocess van het onderwerp is niet eenvoudig. In elk geval gin-

gen we uiteen met de idee dat we iets moesten doen rond veiligheid, onzekerheid, onbehagen van mensen. Er waren op dat moment echter meer vragen dan antwoorden.

Ook werd afgesproken dat het samenwerkingsverband een dubbele functie moest kunnen vervullen. Een interne, waarbij we vooral leren van elkaar, en een externe, waarbij we mobiliserend naar buiten treden, een vuist maken en vooral beleidsbeïnvloedend werken met de Staten-Generaal. Steeds is geprobeerd activiteiten te ontwikkelen op beide functies,

uiteraard met accentverschillen naargelang van de actualiteit. Door de overprogrammering in praktisch alle betrokken organisaties moeten we immers selectief zijn in de tijdsbesteding van de Staten-Generaal.

Op 28 mei 2002 vergaderde de kerngroep opnieuw. Intussen

hadden we niet stilgezeten: elkeen had via zijn kanalen de ontwikkelingen inzake het Vlaamse adviesstelsel trachten bij te sturen. Ook dit kenmerkt (nog) steeds de manier van werken van de Staten-Generaal: op geregelde tijdstippen samen naar buiten treden, maar intussen zet elk zijn netwerken en kanalen in om gelijklopende signalen te geven aan de politiek. Zo werd het Vlaamse memorandum van de Staten-Generaal ettelijke keren rechtstreeks of onrechtstreeks bij de informateur aangekaart door de diverse organisaties of koepels.

Op deze bijeenkomst werd het scenario van de rondetafelconferentie of reflectiedag uitgewerkt. Met die 'Dag van het middenveld' mikten we op zes- tot achthonderd aanwezigen. Met een meervoudig doel: zoveel mogelijk middenvelders (vrijwilligers en beroepskrachten) beluisteren, de dynamiek van samenwerking tot op het lokale vlak stimule-

Ann Demeulemeester

'De daad bij het woord voegen' of 'de koe bij de horens vatten': beide kunnen doorgaan voor het motto van de Staten-Generaal.

”

ren, kansen voor ontmoeting en uitwisseling creëren. De klemtoon moest daarom liggen op het interactieve. Het evenement moest ook informatieve en vormende elementen bevatten en een hart onder de riem steken. Dit veronderstelde dus ook zorg voor een aangename sfeer en (inter)culturele accenten. Bovendien had de dag een externe bedoeling: het middenveld profileren in al zijn vormen en met zijn dynamiek, respect opeisen, aandacht vragen van het Vlaamse beleid voor inspraak en betrokkenheid van het middenveld, een aantal concrete eisen lanceren (bijvoorbeeld vereenvoudiging van de regelgeving, sociaal-kapitaalverlof) evenals onze eigen plannen en voornemens.

De inhoudelijke voorbereiding gebeurde in vier werkgroepen: beleidsbeïnvloeding, communicatie, democratisch bereik, project veiligheid. Zij moesten met verschillende methodieken en een voldoende rijke inhoud een dertigtal workshops stofferen. Eind september dienden hun voorstellen op tafel te liggen. Financiering werd gezocht en gevonden bij de koepels zelf en bij de Koning Boudewijnstichting. Gedacht werd aan een inspiratiehandboek als verslagboek achteraf.

DAG VAN HET MIDDENVELD

In september 2002 kwam de voorbereiding van dit initiatief op volle toeren. Inzake communicatie werd overeengekomen dat in de beelddraggers de samenwerking tussen organisaties centraal zou staan. In alle communicatie zou een gemeenschappelijk logo gebruikt worden en er zou geen individuele voorstelling van organisaties voorzien worden via standjes of logo's. Het motto van de dag werd

'SAMEN', niet erg origineel misschien, maar wel uitgevoerd in kleurrijke, dansende letters

die de dynamiek van de samenwerking mooi weergaven. Een externe organisator werd onder de arm genomen die het logo en een website ontwikkelde. Een stuurgroep ging aan het werk, het programma werd verder ingevuld: slotmoment, filmprojectie, animatie. Eenmaal de website actief, kwamen de aan-

vragen tot aansluiting bij de Staten-Generaal gestaag binnen.

Op 7 december 2002 organiseerde de Staten-Generaal in de Bijloke te Gent zijn tweede initiatief. De uitnodiging vermeldde uitdrukkelijk dat het geen slotinitiatief was, maar een tussenmoment voor een blijvende intensieve, strategische samenwerking. Ruim duizend mensen, uit alle hoeken, kwamen op de uitnodiging af. Heel wat vrijwilligers namen deel, hoewel volgens sommigen nog te weinig. Het publiek was wel verscheiden, maar onvoldoende gekleurd. In het slotgebeuren werd meermaals opgeroepen om er allochtonen bij te krijgen. De workshops boden interessante stof voor debat. Een overzichtje van het aanbod:⁽⁴⁾

- De overheid betaalt, de overheid bepaalt...
- Hoe praten we met het beleid?
- Lokale participatie: van symbool naar recept
- Publiek-civiele samenwerking in de gemeente
- Belangenbehartiging is niet vies
- Oude vormen van nieuwe participatie
- Denk globaal, handel lokaal
- Scoren op het middenveld
- Ethiek in actie
- Kunst: inrijpoort voor participatie?
- Bestaat de nieuwe vrijwilliger?

Ann Demeulemeester

Deze gemeenschappelijke reflectie op de actuele uitdagingen waar verenigingen en organisaties voorstaan, is op zich uniek.

”

- Vers bloed voor uw vereniging
- Vrijwilligers zijn betrokken bij vernieuwing
- Samenwerking tussen generaties
- Deskundig vrijwilligerswerk
- Zoek het niet te ver...
- Middenveld en pers
- Middenveld en politiek versus media
- Naamsverandering: opportuniteit of valkuil
- Middenveld: hefboom voor verzoeting
- Samenspel op het middenveld
- Interculturele werking: utopie?
- Kansengroepen betrekken bij het beleid
- Nieuwkomers op het middenveld
- Het middenveld werkt samen
- Het middenveld in dialoog over veiligheid

SOCIAAL KAPITAAL ONDERSTEUNEN

Deze gemeenschappelijke reflectie op de actuele uitdagingen waar verenigingen en organisaties voorstaan, is op zich uniek. Uniek door de gemeenschappelijkheid. Vele vrijwilligers vonden het dan ook revelerend om met collega's uit totaal andere sferen en sectoren te praten en te debatteren over gemeenschappelijke problemen. Het pad effenen voor lokale middenveldnetwerken was de bedoeling. Dit voornemen konden veel aanwezigen onderschrijven. De stap zetten, is allicht een andere zaak.

Tegenover de politiek van de angst wilde het middenveld de veiligheid van het medeburgerschap plaatsen en zo de onveiligheidsgevoelens te lijf gaan. De *try-out* van het veiligheidsproject verliep hoopgevend en de methodiek doorstond de test. Zo werd de basis gelegd voor het grootschalige project dat intussen loopt in diverse verenigingen. De sociaal-culturele verenigingen hebben met een opmerkelijke actie gebruik gemaakt van deze dag en van het hun geboden forum om hun grieven ten aanzien van het ontwerpde-

creet nog eens in de verf te zetten. De talrijk aanwezige politici, met de bevoegde minister inclusief, kregen een meer dan duidelijke boodschap van ongenoegen te horen. Tijdens het slotmoment werd aandacht gevraagd voor de opdracht en de rol van het middenveld. De Staten-Generaal wil door netwerkvorming een nieuw elan teweegbrengen en zo de slagkracht van het middenveld vergroten. De participatie van de burger bevorderen (speciaal van de moeilijk bereikbare mensen), lokale middenveldnetwerken stimuleren, de samenleving zuurstof geven door betrokkenheid en actief burgerschap te bevorderen, zijn de gemeenschappelijke doelen. Maar het middenveld is geen wondermiddel. De verwezenlijking van zijn sociale project vergt een ernstige en volgehouden inspanning. Daarom deed de Staten-Generaal een oproep tot de overheid om dit sociaal kapitaal te ondersteunen, meer bepaald door:

- aangepaste infrastructuur die het ontstaan en de kwaliteit van het verenigingswerk en van bewonersinitiatieven bevordert;
- ondersteuning van lokale verenigingen en bewonersinitiatieven door informatiedoorstroming en (middelen voor) vorming;
- het voorzien van wijkbudgetten, autonoom te besteden door inwonersgroepen;
- voldoende middelen voor kwalitatieve werking van het middenveld;
- aangepaste, heldere en beknopte regelgeving;
- sociaal-kapitaalverlof voor vrijwilligersinzet;
- participatie op lokaal niveau door afdwingbare advies- en overlegprocedures.

Het vrijwilligersforum dat op 7 december 2003 plaatsvond, heeft bewezen dat het middenveld klaar was voor een strategie van verdieping van de samenwerking. De analyse van de uitdagingen voor het middenveld én de

antwoorden erop werden gedeeld. Het was een krachtig, samenhorig middenveld dat de overheid van leer gaf. De tijd van steunbetuigingen en complimentjes van de overheid over hoe fantastisch het middenveld wel is, is voorbij. Voortaan letten we meer op de daden, besloot Mark Elchardus, en die laten te wensen over. Het mensbeeld en de maatschappijopvatting die aan onze eisen ten grondslag liggen, zijn duidelijk. Het door *e-government* opgesmukte, individualistische burgerschapsverhaal is niet het onze. Ook dat

ballonnetje zullen we doorprikken... (nadat de sociaal-culturele sector er al een paar honderd had doorgeprik).

In een tweede bijdrage schetsen we hoe de definitieve visietekst tot stand komt, hoe het participatiedecreet bijgestuurd wordt, hoe de Staten-Generaal zijn programma vastlegt in memoranda, hoe de samenwerking verbreed wordt met andere partners en vooral welke de geboekte resultaten zijn.

---

(1) Deze kerngroep bestond uit: Luk De Smet, Danny Jacobs, Jozef Dewitte, directeur van respectievelijk De Gezinsbond, BBL en 11.11.11, Mark Elchardus en mezelf.

(2) Later ingevuld door het Forum voor etnisch-culturele minderheden, de koepel van organisaties van etnisch-culturele minderheden.

(3) Er was aanvankelijk sprake van metaraden voor beleidsoverschrijdend advies. Dit stuitte op nogal wat bezwaren, ook van middenveldorganisaties, maar de idee ging uiteindelijk ten onder omwille van politiek getouwtrek tussen de coalitiepartners.

(4) Meer info over sommige van deze workshops en de slottoespraak op www.middenveld.org